

Juha Raitio, OTT, VT
Eurooppa-oikeuden professori, oikeustieteellinen tiedekunta
PL 4, 00014 Helsingin yliopisto
puh. 050-5315496, t. 050-4482737
e-mail: juha.raitio@helsinki.fi

Eduskunta
Talousvaliokunta

Helsinki 4.3.2024

Lausunto (HE 7/2024 vp.)

1. Tehtävänanto

Talousvaliokunnassa on käsiteltävänä tiistaina 5.3.2024 klo. 12 asia HE 7/2024 vp, eli Hallituksen esitys laiksi alkoholilain 17 ja 26 §:n muuttamisesta. Minulta on pyydetty kirjallista asiantuntijalausuntoa kyseiseen istuntoon, jossa olen myös kuultavana. Esitän seuraavassa muutamia erityisesti EU-oikeudellisia huomioita hallituksen esityksestä.

2. Lakiesityksen keskeinen sisältö ja sen perustelu

Hallituksen esityksessä ehdotetaan, että alkoholijuomien vähittäismyyntiä koskevia säännöksiä muutettaisiin sallimalla luvanvaraiseen vähittäismyyntiin enintään 5,5 tilavuusprosenttia sisältävien alkoholijuomien lisäksi myös enintään 8,0 tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisältävät käymisteitse valmistetut alkoholijuomat. Tässä on siis olennaista todeta erityinen valmistustaparajoitus ("käymisteitse") enintään 8,0 tilavuusprosenttia sisältävien alkoholijuomien osalta, eli se ei koske tislattua alkoholia sisältäviä juomia. Käytännössä tämä merkitsee sitä, että ns. juomasekoitukset jäävät edelleen vain Alkon vähittäismyyntiin piiriin, mutta esimerkiksi vahvat oluet tai miedot viinit vapautuvat kauppoihin niin, että jakeluverkosto laajenee huomattavasti jopa 6300 uudella vähittäismyyntipisteellä.

Mainitun valmistustaparajoituksen perusteena mainitaan kansanterveydelliset syyt. Tarkoitus on vähentää tyttöjen alkoholinkäyttöön liittyviä haitallisia terveysvaikutuksia, sillä Alkon vähittäismyyntimonopolin piiriin jäävät juomasekoitukset ovat juuri tyttöjen tai nuorten naisten suosiossa. Hallituksen esityksessä tosin todetaan, ettei ole olemassa sellaista

tutkimusta, jolla voitaisiin selkeästi osoittaa, miksi juuri tislattujen alkoholijuomasekoitusten jättäminen uudistuksen ulkopuolelle on perusteltua tyttöjen terveyden suojelemiseksi. Komissio nimittäin tivasi direktiivin 2015/1535 mukaisesti tehdyn ilmoitusmenettelyn yhteydessä syksyllä 2023 selvitystä siitä, millaista näyttöä on mainitun valmistustaparajoituksen perusteeksi, mutta toistaiseksi asiaa tarkentavaa tutkimukseen perustuvaa näyttöä ei ole osoitettu hallituksen esityksen mukaan (s. 5). Sen sijaan hallituksen esityksessä on viitattu Australiassa vuonna 2015 julkaistuu tutkimukseen, jonka mukaan juomasekoituksille asetetun veron ja siten hinnan korotuksen seurauksena etenkin nuorten naisten poliklinikkakäynnit vähenivät selvästi. Tällä perusteella on hallituksen esityksessä katsottu perustelluksi lähteä siitä, että juomasekoitusten myynnin rajoittamisella, eli jakelukanavan rajoittamisella vain Alkon toimipisteisiin, on merkitystä nuorten naisten alkoholista johtuvien terveyshaittojen ehkäisemisessä.

3. Mikä EU:n perussopimuksen artikla asiaan soveltuu? Puhutaanko tavaroiden vapaasta liikkuvuudesta SEUT 34 artiklan mukaan vai monopolin sallittavuudesta SEUT 37 artiklan mukaan?

SEUT 34 artikla määrittelee tavaroiden tuonnin määrällisten rajoitusten ja vaikutukseltaan vastaavien toimenpiteiden kieltoa unionin sisämarkkinoilla. SEUT 34 artiklassa kielletään jäsenvaltioiden väliset tuonnin määrälliset rajoitukset ja kaikki vaikutukseltaan vastaavat toimenpiteet. Unionin tuomioistuin on tulkinnut vaikutukseltaan vastaavien toimenpiteiden käsitettä laajasti siten, että sillä tarkoitetaan kaikkia kansallisia toimenpiteitä, jotka voivat tosiasiallisesti tai mahdollisesti rajoittaa yhteisön sisäistä kauppaa suoraan tai välillisesti.¹ Poikkeukset SEUT 34 artiklan mukaisista sisämarkkinaoikeudellisista velvollisuuksista voidaan kuitenkin oikeuttaa SEUT 36 artiklan mukaisesti.² Unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan SEUT 36 artiklan soveltamista tarkasteltaessa lähtökohta on, että SEUT 34 artiklan piiriin kuuluva lainsäädäntö, jolla pyritään ehkäisemään ihmisten terveydelle ja yhteiskunnalle aiheutuvia alkoholihaittoja, on lähtökohtaisesti SEUT 36 artiklan mukainen,

¹ Ks. asiat 8/74 Dassonville, ECLI:EU:C:1974:82, kohta 5 ja C-434/04 (28.9.2006) Ahokainen v. Leppik, ECLI:EU:C:2006:609, kohta 18 oikeuskäytäntöviittauksineen.

² SEUT 36 artiklan mukaan ” Mitä 34 ja 35 artiklassa määrätään, ei estä sellaisia tuontia, vientiä tai kauttakuljetusta koskevia kieltoja tai rajoituksia, jotka ovat perusteltuja julkisen moraalin, yleisen järjestyksen tai turvallisuuden kannalta, ihmisten, eläinten tai kasvien terveyden ja elämän suojelemiseksi, taiteellisten, historiallisten tai arkeologisten kansallisaarteiden suojelemiseksi taikka teollisen ja kaupallisen omaisuuden suojelemiseksi. Nämä kiellot tai rajoitukset eivät kuitenkaan saa olla keino mielivaltaiseen syrjintään tai jäsenvaltioiden välisen kaupan peiteltyyn rajoittamiseen.”

jos se täyttää syrjimättömyyden ja oikeasuhtaisuuden periaatteiden asettamat vaatimukset.³ On kuitenkin huomattava, että SEUT 36 artikla nimenomaisesti kieltää toimenpiteet, joilla pyritään peitellysti rajoittamaan jäsenvaltioiden välistä kauppaa. Tätä voidaan tulkita siten, että rajoitukset, jotka eivät edistä kansanterveyden suojelua tosiasiallisesti enempää kuin lievemmat rajoitukset edistäisivät, ovat aina kiellettyjä riippumatta siitä, miten niitä perustellaan.

SEUT 37 artikla puolestaan edellyttää, että jäsenvaltiot mukauttavat kaupallisia valtion monopolejaan niin, että tavaroiden hankintaa tai myyntiä koskevissa ehdoissa ei syrjitä muiden jäsenvaltioiden kansalaisia. SEUT 37 artikla edellyttää kaupallisten valtion monopolien mukauttamista siten, että tavaroiden hankintaa tai myyntiä koskevat ehdot eivät ole syrjiviä.⁴ Artiklan tavoitteena on toisin sanoen poistaa muut kuin luonnollisella tavalla yleistä etua edistävät myyntijärjestelyt, joilla on vaikutusta tavaroiden vapaaseen liikkuvuuteen.⁵ Yleinen lähtökohta on, että vähittäismyyntilupajärjestelmällä voi olla protektionistisia vaikutuksia ja näiden vaikutusten hyväksyttävyyttä tulee arvioida ottaen huomioon laajempi yhteiskunnallinen konteksti.⁶

SEUT 37 artiklan 2 kohdan mukaan jäsenvaltiot eivät saa toteuttaa uusia toimenpiteitä, jotka olisivat ristiriidassa monopolille 1 kohdassa määritellyn tehtävän kanssa, joka edellyttää, että jäsenvaltiot mukauttavat kaupallisia valtion monopolejaan siten, että tavaroiden hankintaa tai myyntiä koskevissa ehdoissa ei syrjitä jäsenvaltioiden kansalaisia. Toisin sanoen estettä ei ole sille, että valtion Alkon monopoliasemaa mukautetaan siten, että edistetään tavaroiden vapaata liikkuvuutta EU:n sisämarkkinoilla.

Monopolin toimintaa koskien on oleellista huomata myös, että SEUT 106 artiklan ensimmäisessä kohdassa kielletään sellaisten toimenpiteiden voimassa pitäminen, jotka ovat ristiriidassa EU:n kilpailusääntöjen ja syrjintäkiellon kanssa. SEUT 106 artiklan toisessa kohdassa todetaan lisäksi, että kilpailusääntöjä sovelletaan Alkon kaltaisiin monopoleihin siltä

³ Asia C-198/14 (12.11.015) Valev Visnapuu v. Kihlakunnansyyttäjä (Helsinki) ja Suomen valtio – Tullihallitus ECLI:EU:C:2015:751, kohdat 115 ja 116; Asia C-434/04 (28.9.2006) Ahokainen v. Leppik, ECLI:EU:C:2006:609, kohdat 28 ja 29.

⁴ Asia C-198/14 (12.11.015) Valev Visnapuu v. Kihlakunnansyyttäjä (Helsinki) ja Suomen valtio – Tullihallitus ECLI:EU:C:2015:751, kohta 94; Asia C-189/05 Franzen (23.10.1997) EU:C:1997:504 kohta 39; 78/82 Komission v. Italia, (7.6.1983) ECLI:EU:C:1983:159, kohta 12.

⁵ Asia C-198/14 (12.11.015) Valev Visnapuu v. Kihlakunnansyyttäjä (Helsinki) ja Suomen valtio – Tullihallitus ECLI:EU:C:2015:751, kohta 95.

⁶ Ibid., kohta 108.

osin kuin ne eivät oikeudellisesti tai tosiasiallisesti estä yrityksiä hoitamasta niille uskottuja erityistehtäviä, minkä lisäksi artiklassa kielletään kaupan kehitykseen vaikuttaminen tavalla, joka olisi ristiriidassa unionin etujen kanssa.

Edellä esitettyjen EU-oikeudellisten lähtökohtien perusteella on todettavissa, että sellainen vähittäismyyntilupajärjestelmän muutos, joka edistää tavaroiden vapaata liikkuvuutta ja alkoholituotteiden syrjimätöntä kohtelua, ei ole kiellettyä. Sellaiset kansallisen lainsäädännön oikeussäännöt, jotka ovat erotettavissa monopolin toiminnasta ja joilla voi olla vaikutuksia jäsenvaltioiden väliseen kauppaan, on tutkittava SEUT 34 artiklan perusteella riippumatta siitä, onko kyseisillä säännöksillä vaikutuksia myös monopolin toimintaan.⁷

Tämän perusteella on todettavissa, että tämän lausunnon kannalta käytännössä SEUT 34 artikla ja siihen liittyen rajoitusten oikeuttamisperusteena sovellettava SEUT 36 artikla ovat merkityksellisiä, sillä vähittäismyyntijärjestelmän muutos liittyy ennen muuta jäsenvaltioiden väliseen kauppaan ja tavaroiden vapaaseen liikkuvuuteen, joka siis on erotettavissa monopolin toiminnasta. Näin ollen yhdyn siihen hallituksen esityksessä esitettyyn hallituksen ja myös komission tulkintaan, että nyt käsillä olevaa asiaa on syytä tulkita ennen kaikkea SEUT 34 ja 36 artiklan näkökulmasta (HE, s. 5, 36.). Aivan kuten hallituksen esityksessä todetaan, kyseessä olevien vähittäismyyntilupien piiriin kuuluvien alkoholijuomien myyntijärjestelmä ei kuulu yhdenmukaistettujen EU:n sääntöjen soveltamisalaan, eli siis myyntijärjestelmiä ei ole harmonisoitu direktiivein ja siksin on turvauduttava SEUT 34 ja 36 artikloiden tulkintaan (s. 36). Sekä tavaroiden että palveluiden vapaan liikkuvuuden rajoitusten hyväksyttävyyttä tulisi arvioida nk. Gebhard-testin nojalla,⁸ joka edellyttää, että rajoituksia on voitava perustella yleiseen etuun liittyvillä pakottavilla syillä, rajoitusten on oltava omiaan takaamaan niillä tavoiteltavan päämäärän toteuttaminen, rajoitukset eivät saa ylittää sitä, mikä on tarpeen tämän päämäärän saavuttamiseksi ja että joka tapauksessa rajoituksia on sovellettava ilman syrjintää.

4. Onko esitetty valmistustaparajoitus oikeasuhtainen ja muutoin perusteltu?

Hallituksen esityksen perusteluissa tuodaan esiin, että suurin osa lainvalmisteluvaiheessa kuulluista lausunnonantajista vastusti esitystä ja nekin, jotka sitä kannattivat, katsoivat

⁷ Asia C-198/14 (12.11.015) Valev Visnapuu v. Kihlakunnansyyttäjä (Helsinki) ja Suomen valtio – Tullihallitus ECLI:EU:C:2015:751, kohdat 86 ja 87.

⁸ Asia C-55/94 (30.11.1995) Reinhard Gebhard v Consiglio dell'Ordine degli Avvocati e Procuratori di Milano ECLI:EU:C:1995:411, kohta 37.

valmistustaparajoituksen olevan syrjivä ja siksi se tulisi heidän mukaansa poistaa. Valmistustaparajoitus liittyy siis siihen, että ruokakauppoihin tulisi jatkossa myyntiin enintään 8,0 tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisältävät käymisteitse valmistetut alkoholijuomat. Kilpailuneutraliteettia ja siten markkinaolosuhteiden syrjimättömyyttä valvova Kilpailu- ja kuluttajavirasto on omassa lausunnossaan kiinnittänyt huomiota siihen, että käyttötarkoitukseltaan yhtenevien ja alkoholipitoisuudeltaan saman vahvuisten alkoholijuomien myyntiä säädellään lainsäädännössä tasapuolisesti. Aluehallintovirastojen lausunnoissa on puolestaan kiinnitetty huomiota valvonnan ongelmiin, kun valvonnassa on selvitettävä eri alkoholituotteiden valmistustapa. Aluehallintovirastojen näkemyksen mukaan tulisi lähtökohtaisesti olla kiinnittämättä huomiota valmistustapaan, vaan tulisi sallia kaikilla valmistustavoilla valmistettujen alkoholijuomien vähittäismyynti.

Kun pohditaan sitä, onko valmistustaparajoitus oikeasuhtainen toimenpide suhteessa sillä tavoiteltavaan hyötyyn nähden, niin kysymys on siitä, missä määrin nuorten naisten ja tyttöjen alkoholinkäyttöön voidaan vaikuttaa rajoittavasti sillä, että heidän suosimat juomasekoitteet jäävät vain Alkon jakeluverkostosta saataviksi silloin, kun tuote sisältää alkoholia yli 5.5 tilavuusprosenttia. Asiassa on huomattava, että hieman vahvempien oluiden, mietojen viinien ja muiden alle 8 %:n alkoholituotteiden päätyminen ruokakauppojen hyllyille merkitsee jopa 6300 uutta vähittäismyyntipistettä ja siten olennaisesti lisää näiden ”vapautettujen” tuotteiden saatavuutta ja mahdollisesti samalla menekkiä.

Valmistustaparajoituksen oikeuttamisperusteena on SEUT 36 artiklan sallima ihmisten terveyden suojeleminen, joka rinnastuu oikeuskäytännössä jo 1970-luvulla omaksuttuun kansanterveyden suojelemaan hyväksyttävänä rajoitusperusteena tavaroiden vapaalle liikkuvuudelle.⁹ Valmistustaparajoitus perustuu siihen, että entistä vahvempien long drink -juomien saattaminen ruokakauppoihin edistäisi kielteisellä tavalla nimenomaan tyttöjen alkoholinkäyttöä. Erityisesti tyttöjen kerralla käyttämä alkoholimäärä on lisääntynyt vuoden 2018 alkoholilakia koskevan muutoksen jälkeen. Tyttöjen alkoholinkäyttöön on Australiassa voitu onnistuneesti vaikuttaa verotuksellisin keinoin, johon hallituksen esityksessä perusteluna viitataan (esim. s. 37). Voidaankin yleisesti todeta, että Alkon vähittäismyyntimonopolin olemassaolo ei itsessään estä alkoholihaittoja, vaan olennaista on jakelukanavan rajoittaminen. Lisäksi alkoholivero voi toki toimia tehokkaana sekä kilpailuneutraalina keinona

⁹ Ks. ns. pakottavat vaatimukset ns. Cassis de Dijon-tapauksessa 120/78 Rewe-Zentral, ECLI:EU:C:1979:42.

alkoholihaittojen vähentämiseen, mutta sitä ei ole tässä uudistuksessa nyt pohdittu. Tässä siis pyritään lastensuojeluun eli konkreettisesti suojaamaan lapsia ja nuoria päihteisiin liittyviltä riskeiltä jakelukanavan laajuuteen vaikuttamalla, mikä on sinänsä hyväksyttävä peruste rajoittaa tavara- tai palvelukauppaa.¹⁰ Toisaalta taas tämän sinänsä perustellulta vaikuttavan argumentin painoarvoa heikentää se, että olutvalikoiman vahventuminen ja runsastuminen vaikuttaisi etenkin miehiin, jotka kärsivät alkoholihaitoista naisia ja tyttöjä enemmän. Valmistustaparajoituksen perusteena onkin siksi nähtävä ennen muuta lastensuojelu, eli ei vain kansanterveysargumentti. THL:n tavoin ihmettelen kuitenkin hieman sitä, miksi poikien alkoholinkäytön hillitseminen ei ole saanut samaa merkitystä kuin tyttöjen.

Asiassa ei ole laadittu erityistä tutkimusta alkoholijuoman valmistustavan yhteydestä etenkin tyttöjen alkoholinkäyttöön, eli valmistustaparajoituksen vaikutus on suurelta osin hypoteettinen. Komissio on esittänyt tästä seikasta perusteltua kritiikkiä, johon Suomi ei ole käytännössä pystynyt vastaamaan tutkimuksella. Silti rajoitus voi mielestäni olla perusteltu, kun huomiota kiinnitetään enemmänkin suomalaisten juomiseen kuin tyttöjen juomiseen. Suomalaisten juomatavat ovat nimittäin saaneet EU-oikeudessa erityistä huomiota ja tiettyä kansallista tilanneherkkyyttä on sallittu Suomessa enemmän kuin ehkä joissakin muissa jäsenvaltioissa olisi sallittu. Esimerkiksi väkiviinan maahantuontiin sallittiin ennakkolupajärjestelmä, vaikka periaatteessa pelkkä ilmoitus olisi pitänyt riittää.¹¹ Toki vastaargumenttina voidaan todeta, että alle 8 % alkoholin ja väkiviinan myynnillä on siinä määrin eroa, ettei niitä voida rinnastaa. Pointti onkin siinä, että olemassa olevien tilastotietojen perusteella on pystytty tekemään valistunut arvio siitä, että tyttöjen humalahakuiseen juomiseen voidaan vaikuttaa nyt valitulla keinolla, eli vahvojen long drink-juomien jakelukanavan rajaamisella Alkoon.

Entä mitä voidaan sanoa valmistustaparajoituksen syrjivyydestä jäsenvaltioiden välisessä kaupassa? Ehdotus avaa ulkomaisia markkinoita suhteessa kotimaan markkinoihin. Valmistustaparajoitus ei suosi kotimaisia tuotteita, pikemminkin päinvastoin. Hallituksen esityksen mukaan (s. 6) käymisteitse valmistettujen tuotteiden osalta Alkossa myydyistä oluista yli puolet on ulkomaisia ja viinien osalta ulkomaisia tuotteita on luonnollisesti vielä enemmän. Juomasekoitteiden kohdalla jopa 92 % 5,5-8 tilavuusprosenttia etyylialkoholia

¹⁰ Ks. esim. C-244/06 Dynamic Medien, ECLI:EU:C:2008:85, joka tosin ei koskenut alkoholia, mutta kylläkin lastensuojelua.

¹¹ Ks. C-434/04 Ahokainen ja Leppik, ECLI:EU:C:2006:609.

sisältävistä tuotteista on kotimaisia tuotteita. Tämä esitetään hallituksen esityksessä ikään kuin asiassa ei olisi nyt syrjintää lainkaan, kun ulkomaisia tuotteita ei syrjitä. Tämä vaikuttaa sen sijaan ns. käänteiseltä syrjinnältä, mikä on sisämarkkinoilla hyvin harvinaista, siis jäsenvaltio syrjii omaa tuotantoaan. Myös käänteinen syrjintä on kiellettyä, jos se vaikuttaa sisämarkkinoiden toimintaan vääristävästi, ellei markkinoita rajoittavaa ja vääristävää toimenpidettä voida oikeuttaa SEUT 36 artiklan perusteella ja tai muutoin yleiseen etuun perustuvalla pakottavalla syyllä. Tässä tapauksessa tuo syy voisi olla kansanterveyden ja lastensuojelun yhdistelmä. Lisäksi voidaan todeta, että alkoholipolitiikan tulisi olla johdonmukaista siten, ettei siinä syrjitä kotimaisia eikä toisista jäsenvaltioista tulevia tuottajia tai tuotteita.¹²

Vähittäismyyntilupajärjestelmän laajentamisen ja kansanterveyden tilan heikentymisen välisen syy-yhteyden tulee olla kohtuullisen todennäköinen,¹³ jotta se voisi toimia esteenä vähittäismyyntilupajärjestelmän muutokselle. Kansanterveyden alalla annetun kansallisen lainsäädännön oikeasuhteisuutta arvioitaessa on otettava huomioon kansallisten viranomaisten tekemiä päätöksiä edeltäneiden arviointien monitahoisuus ja tällaisen lainsäädännön vaikutuksiin liittyvä epävarmuus.¹⁴ Niinpä siis näyttöä suomalaisten haitallisesta alkoholinkäytöstä tämä lakiesitys vaatii tuekseen, mutta sitä on esimerkiksi myyntitilastojen ja alkoholin terveyshaittojen osalta saatavilla. Sikäli tämä asetelma tuo analogisesti mieleen Italian varsin synkät liikenneonnettomuustilastot, mikä perusteli siellä sen, ettei kaksipyöräisten moottoriajoneuvojen perään saanut kytkeä peräkärryä, vaikka se muissa jäsenvaltioissa käykin päinsä.¹⁵ Vaikka kansallista tilanneherkkyyttä koskevaa oikeuskäytäntöä voidaankin analogisesti esittää hallituksen esityksen valmistustaparajoituksen tueksi, niin siitä huolimatta en voi sille mitään, että valmistustaparajoituksen oikeasuhteisuus epäilyttää minua komission tavoin.

Entä mitä voidaan todeta tuotteiden korvaavuudesta? EU-tuomioistuimien on todennut Ruotsin Systembolagetia koskevassa ratkaisussaan, että keskihintaluokkaan kuuluvilla viineillä on riittävästi yhteisiä ominaisuuksia verrattuna oluisiin, joiden alkoholipitoisuus on vähintään 3,5 tilavuusprosenttia, kun nämä tuotteet ovat molemmat osana alkoholimonopolin valikoimaa.

¹² Ks. uhkapelien osalta analogiaa asiassa Asia C-243/01 Rikosoikeudenkäynti vastaan Piergiorgio Gambelli ym. ECLI:EU:C:2003:597, kohdat 55, 66, 67 ja 68.

¹³ Julkisasiamies Saugmansgaardin ratkaisuehdotus asiassa C-649/18 A, ECLI:EU:C:2020:134, kohta 130.

¹⁴ Ibid 131.

¹⁵ Ks. ns. Trailers-tapaus C-110/05 komissio v Italia, ECLI:EU:C:2009:66.

Keskihintaluokkaan kuuluvat viinit ovat näin ollen kuluttajan kannalta potentiaalinen vaihtoehto vahvalle oluelle ja niiden voidaan siis katsoa olevan vahvan oluen kanssa kilpailutilanteessa, jos tuotteita myydään samassa toimipisteessä.¹⁶ Tällä perusteella olisi loogisesti johdettavissa, että samassa toimipisteessä myynnissä olevat miedot viinit ja vahvat oluet voivat olla kuluttajien kannalta vaihtoehtoisia tuotteita keskenään, joskaan tästä ei ole erityistä tutkimusta hallituksen esityksessä. Kun puoliväliriihessä tultaneen pohtimaan vahvempien kuin 8 tilavuusprosenttisten viinien saattamista ruokakauppojen valikoimiin, on tehtävä uusi oikeudellinen analyysi alkoholituotteiden keskinäisestä korvaavuudesta ja mahdollisesta vaikutuksesta monopolin toimintaan, eli siis sekä SEUT 34 artiklan että SEUT 37 artiklan tulkinnasta. Niinpä korostan, että tässä lausunnossani olen pohtinut ainoastaan sitä tilannetta, joka nyt on käsillä, eli vahvojen oluiden, mietojen viinien ja muiden alle 8 tilavuusprosenttisten alkoholituotteiden saattamista huomattavasti laajempaan jakeluun kuin mitä Alkon vähittäismyyntiverkosto on ja tässä yhteydessä olen tarkastellut ennen muuta valmistustaparojoituksen oikeasuhtaisuutta.

5. Johtopäätöksiä

En ole ottanut asiassa jyrkkää kantaa esityksen oikeudellisten perusteiden osalta suuntaan tai toiseen. On huomattava, että SEUT 34 ja 36 artikloiden ja siten tavaroiden vapaan liikkuvuuden rajoitusten oikeuttamiseen liittyy kansallista harkintavaltaa. Rajoitusten täytyy olla suhteellisuusperiaatteen mukaisia ja ne eivät saa olla keino mielivaltaiseen syrjintään. Paljon selkeämpää ja tarkkarajaisempaa EU-oikeudellinen analyysi olisi esimerkiksi valtiontukien tai arvonlisäverokysymyksiä alalla, koska näillä aloilla kansallista harkintavaltaa ei samalla tavalla ole.

Tässä uudistuksessa kysymyksiä herättää siis valmistustaparojoituksen oikeasuhtaisuus ja se, että se edelleen perustuu enemmän tai vähemmän hypoteettisiin oletuksiin. Erityisesti suhteellisuusarvioinnin osalta huomiota herättää se konteksti, että viime aikoina sekä alkoholikuolleisuus että alkoholin kokonaiskulutus on vähentynyt (ks. HE s. 8 kaavio). Tässä katsannossa oletan, että komissio saattaisi mahdollisten jatkotarkastelujen osalta kiinnittää huomiota edelleen siihen, millaista näyttöä voidaan esittää syy-yhteydestä nimenomaan tyttöjen alkoholinkäyttöön liittyvien haittojen ehkäisemisen ja valmistustaparojoitukseen

¹⁶ Asia C-167/05 (8.4.2008) Komission v. Ruotsin Kuningaskunta, ECLI:EU:C:2008:202, kohdat 43 ja 44.

perustuvan rajauksen välillä, jonka seurauksena tyttöjen suosimat juomasekoitteet jäävät Alkon jakelukanavan kautta ostettaviksi. Asiaa on tarkasteltava suomalaisen alkoholikulttuurin ja kulutustottumusten kontekstissa ja kun siitä ei näiden juomasekoitteiden osalta ole tarkentavaa tutkimustietoa, on syytä olla varovainen oikeudelliselta kannalta tehdyissä arvioissa. Kyse on siitä, miten lopulta kansanterveydellinen suojan tarve tulee arvioida, eli siis tosiasioista.

Helsingissä 4.3.2024



Juha Raitio